

Vurdering af 30 fredninger efter IUCN's standard for beskyttet natur

Rapport til Miljøstyrelsen, 2024

Anette Petersen, Bo Normander, Jan Woolhead, Franklin Feyeh og Ann-Katrine Garn
Medlemmer af IUCN World Commission on Protected Areas (WCPA)

geon Geologi og Natur

NATURTANKEN

Parks'nTrails

SustainParks
Protected Area Policy and Research

ZOO
KØBENHAVN

Vurdering af 30 fredninger efter IUCN's standard for beskyttet natur

Rapport udarbejdet af:

Anette Petersen¹, Bo Normander², Jan Woollhead³, Franklin Feyeh⁴ og Ann-Katrine Garn⁵

¹ Geolog, GEON, medlem af IUCN World Commission on Protected Areas (WCPA)

² Civilingeniør, NaturTanken, medlem af WCPA og IUCN Commission on Ecosystem Management (CEM)

³ Biolog, Parks'nTrails, medlem af WCPA

⁴ Geograf, SustainParks, medlem af WCPA

⁵ Zoolog, Zoologisk Have København, medlem af WCPA og IUCN Species Survival Commission (SSC)

Projektet er forankret i Zoologisk Have København og udført for Miljøstyrelsen.

Forsidebillede: Overdrev som afgræsses af kreaturer indenfor fredningen Klintebjerg og Fladvandet. Foto Tuja Petersen.

Rapporten bedes citeret som: Petersen, A., Normander, B., Woollhead, J., Feyeh, F. & Garn, A-K. (2024): Vurdering af 30 fredninger efter IUCN's standard for beskyttet natur. GEON, NaturTanken, Parks'nTrails, SustainParks og Zoologisk Have København for Miljøstyrelsen.

Indhold

Sammenfatning	4
Summary in English	5
Indledning	6
Metode	7
Tildeling af IUCN-forvaltningskategori	8
Kvalitetssikring	8
Forudsætninger	8
Vurderinger af 30 fredninger	10
Konklusion og perspektivering	14

Sammenfatning

International Union for Conservation of Nature (IUCN) har udviklet en global standard for beskyttede naturområder, der anerkendes af FN ved opførelse af mål for beskyttet natur.

En gruppe af danske IUCN-kommissionsekspertter har for Miljøstyrelsen vurderet 30 fredninger efter IUCN's standard. De 30 fredninger er gennemført i perioden 2018-2023. Projektet er en opfølgning på et større projekt fra 2018, hvor 1720 fredninger blev vurderet efter samme metode.

Fredningerne er først vurderet efter kriteriet om, at området har naturbeskyttelse som hovedformål. Er dette opfyldt, er områderne herefter vurderet efter ni kriterier, som alle skal være opfyldte for, at et område kan siges at opfylde IUCN's standard og få tildelt en af de seks forvaltningskategorier for beskyttede naturområder.

Resultatet af vurderingerne er, at ud af de 30 fredninger vurderes 11 til at opfylde IUCN's standard for beskyttede områder. Heraf har fem af områderne fået tildelt IUCN's forvaltningskategori IV Habitat-/artsforvaltningsområde og de resterende seks har fået tildelt forvaltningskategori V Beskyttet landskab.

De fem fredninger med kategori IV er:

- Anholt - Nordbjerg, Vesterklit og Sønderbjerg
- Kirkeskoven og Kirkeengen
- Orøs marine forland
- Supplerende fredning af et areal i Store Åmose
- Vandtårnsbakken

De seks fredninger med kategori V er:

- Keldsø
- Krogens og Hørbylund Møllebække
- Præstesø, Laanshøj og del af Søndersø
- Revision af Frederikslund skov
- Skamlingsbanken
- Tversteds Grønne Front

Af de 30 fredninger vurderes 19 til *ikke* at opfylde IUCN's standard for naturbeskyttelse. Heraf har fem fredninger ikke naturbeskyttelse som hovedformål. For de resterende 14 fredninger vurderes de til ikke at opfylde mindst én og ofte flere af de ni kriterier, som skal være opfyldt for at kunne blive betragtet som værende et beskyttet naturområde efter IUCN's standard. De kriterier, som oftest mangler at blive opfyldt, er, at fredningens bestemmelser ikke er tilstrækkeligt dedikerede, at forvaltning af området ikke kan dokumenteres, og at der ikke er et tilstrækkeligt naturindhold.

Resultaterne fra dette projekt viser, at 37% af de vurderede fredninger opnår en IUCN forvaltningskategori, hvor det i projekt der blev udført i 2018 var 22%. Det kan blandt andet afspejle ændring af fredninger gennem tiden, hvor projektet i 2018 omfattede fredninger tilbage fra 1917. Andelen som vurderes til kategori V Beskyttede landskaber er større i dette projekt end i 2018, henholdsvis 55% og 29% og afspejler muligvis en tendens hen imod større fredninger, der dækker sammenhængende landskaber.

Summary in English

The International Union for Conservation of Nature (IUCN) has developed a global standard for protected areas that is recognised by the UN when setting targets for protected nature.

On behalf of the Danish Environmental Protection Agency, a group of Danish IUCN Commission experts have assessed 30 conservation areas according to the IUCN guidelines for protected areas. The 30 areas were adopted in the period 2018-2023. A conservation area is a special type of protected area in Denmark, known as a "fredning" in Danish. The project is a follow-up to a larger project from 2018, where 1720 conservation areas were assessed using the same methodology.

The conservation areas were first assessed against the criterion that the area has nature conservation as its main purpose. If this criterion was met, the area was then assessed against nine criteria, all of which must be met for an area to fulfil the IUCN definition of a protected area and be assigned to one of the six management categories.

As a result of the assessments, 11 out of the 30 conservation areas were found to fulfil the IUCN definition of a protected area. Of these, five of the sites were assigned IUCN management category IV Habitat/species management area, and the remaining six were assigned management category V Protected landscape.

The five category IV conservation areas include:

- Anholt - Nordbjerg, Vesterklit and Sønderbjerg
- Kirkeskoven and Kirkeengen
- Orøs marine forland
- Additional conservation of an area in Store Åmose
- Vandtårnsbakken

The six category V conservation areas include:

- Keldsø
- Krogens and Hørbylund Møllebække
- Præstesø, Laanshøj and part of Søndersø
- Revision of Frederikslund skov
- Skamlingsbanken
- Tverstedes Grønne Front

Of the 30 conservation areas, 19 were assessed as not meeting the IUCN definition of a protected area. Of these, five sites did not have nature protection as their main purpose. The remaining 14 conservation areas were found not to fulfil at least one and often more than one of the nine criteria that must be met to be considered a protected area according to the IUCN definition. The criteria that were most often not met were that the provisions for the conservation were not sufficiently dedicated, that management of the area could not be documented, and that there was insufficient nature content.

The results from this project show that 37% of the assessed conservation areas achieve an IUCN management category, while it was 22% in the project carried out in 2018. This may reflect, among other things, the change of conservation areas over time, where the 2018 project included protected areas dating back to 1917. The proportion assessed to category V Protected Landscapes is higher in this project than in the project carried out in 2018, 55% and 29% respectively, possibly reflecting a trend towards larger protected areas covering large landscapes.

Indledning

Miljøstyrelsen har bestilt en vurdering af 30 fredninger efter IUCN's Internationale standard for beskyttede områder. De 30 fredninger er gennemført i perioden 2018-2023. Projektet er en opfølgning på et større projekt fra 2018, hvor i alt 1720 fredninger blev vurderet efter IUCN's standard¹. IUCN står for International Union for Conservation of Nature, der er verdens største naturbevarelsesorganisation.

Vurderingerne i projektet er udført af medlemmer af IUCN's World Commission on Protected Areas (WCPA). Projektet koordineres af Zoologisk Have København med en projektgruppe repræsenterende GEON, NaturTanken, SustainParks og Parks'nTrails. Der er benyttet samme retningslinjer og metode som for vurderingen af fredninger i 2018.

Medlemmer af WCPA er ved brug af IUCN's standard for beskyttede områder forpligtede til at følge den metode og de retningslinjer, som IUCN har udviklet. Standarden benyttes i forhold til rapportering af data til UNEP-World Conservation Monitoring Centre og vises på hjemmesiden, protectedplanet.org². Rapportering i Danmark sker af Miljøstyrelsen via Det Europæiske Miljøagentur med brug af den europæiske database CDDA/EIONET^{3, 4}.

Indeværende undersøgelse skal bidrage til, at der sker en opdateret afrapportering af disse nye fredninger gennemført siden 2018, i forhold til hvad der kan regnes som beskyttet areal i Danmark og dermed kan tælle med i EU's og FN's målsætninger om 30% beskyttet areal i 2030 i henholdsvis EU og globalt. Alle vurderede fredninger i denne undersøgelse er på land – og skal derfor ses i forhold til målet på 30% beskyttet areal på land.

¹ Woolhead, J og A. Pedersen, 2018: Rapport om rubricering af danske fredninger i IUCN-kategorier. IUCN-Nationalkomiteen for Miljøstyrelsen.

² World Database on Protected Areas (WDPA). <https://www.protectedplanet.net/>

³ Common Database on Designated Areas (CDDA) er et system under Det Europæiske Miljøagentur om rapportering af udpegede naturområder til en fælles EU-database.

⁴ <https://reportnet.europa.eu/public/dataflow/784>

Metode

Fredningerne vurderes i henhold til IUCN's vejledning for beskyttede naturområder⁵. Til vurderingerne følges et vurderingsskema, som projektgruppen tidligere har udviklet, hvor de kriterier som indgår i den samlede IUCN-definition for et beskyttet naturområde, gennemgås^{1, 6}.

Inden gennemgang af kriterierne vurderer vi først, om det konkrete område har naturbeskyttelse som hovedformål, hvilket er en grundlæggende forudsætning for, at der er tale om et beskyttet område efter IUCN's standard. Herefter vurderes området systematisk i forhold til følgende kriterier:

Kriterium	Beskrivelse
1. Klart afgrænset geografisk område	Et område skal være klart afgrænset for at opfylde IUCN's kriterier. Det kan både være på et kort eller ved en præcis beskrivelse af områdets grænser. Ligeledes kan afgrænsningen være vertikal, dvs. omfatte luftrum, jordlag eller vandsøjle.
2. Anerkendt som beskyttet	For at vurdere om et område er anerkendt, ser vi på, om området formidles på en måde, så det kan fastslås, at der findes aktører, som tager ejerskab til områdets beskyttelse og forvaltning.
3. Dedikeret ifølge bestemmelser for området	Det vurderes om bestemmelserne, som gælder for et beskyttet naturområde, er stærke nok til at beskytte området, dvs. om de er tilstrækkeligt dedikerede. Bestemmelserne skal således kunne sikre, at beskyttelsens formål kan opfyldes.
4. Forvaltet via plejeplaner, driftsplaner eller på anden vis	Det tjekkes om der findes pleje-, drifts- eller forvaltningsplaner ved statslige myndigheder, kommuner, fonde eller andre autoritative kilder. Det undersøges om forvaltningen er i overensstemmelse med målsætningerne for området. Områder kan også være udlagt til urørt natur, hvortil der ikke nødvendigvis kræves en plejeplan, men forvaltningen skal stadig være i overensstemmelse med formålet.
5. Baseret på lovgivning eller andre effektive midler	For de fleste beskyttede områder i Danmark er der et ophæng i lovgivningen eller internationale konventioner. Enkelte typer er dog ikke beskyttet ved lovgivning, og her undersøges det, om beskyttelsen alligevel kan siges at være effektiv.
6. Opnåelse af langsigtet beskyttelse	Som målesnor for en langsigtet beskyttelse må beskyttelsen være tidsbegrænset. En naturbeskyttelse, der f.eks. rummer mulighed for et større anlægsarbejde til skade for naturværdierne, er ikke langtidssikret.
7. Natur findes i området	Den natur, som beskyttelsen sigter på at bevare, skal være tilstede i området. Det kan omhandle bevarelse af genetisk variation, arter, naturtyper, geodiversitet, landskabsformer og/eller bredere naturværdier.
8. Forbundne økosystemtjenester er i overensstemmelse med beskyttelse	Udnyttelsen af forskellige økosystemtjenester må ikke have en forringende betydning for naturbevarelsen. Særligt følgende økosystemtjenester kan indgå i undersøgelsen: Forsynende: Ferskvand (grundvand), fødevarer (primært fiskeri) og træ (skovbrug) Kulturel: Rekreation (friluftsliv, lystfiskeri, jagt m.v.) Regulerende: Klimaregulering (CO ₂ , oversvømmelse, havstigning)

⁵ Dudley, N. (ed.) (2013): Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. IUCN.

⁶ Woollhead, J., A. Petersen og B. Normander. (2020). Vurdering af danske beskyttede havområder efter international standard. Parks'nTrails, GEON & NaturTanken for IUCN SSC Conservation Planning Specialist Group Europe.

9. Beskyttelse af kulturarv harmonerer med naturbeskyttelse	Det undersøges om sårbare kulturværdier, herunder fortidsminder, er tilstrækkeligt beskyttede. Beskyttelsen af natur- og kulturværdier må ikke være i konflikt med hinanden og bør forvaltes på en balanceret måde, der tilgodeser begge interesser.
--	--

Tabel 1. Kriterier til vurdering af om IUCN's definition for beskyttede naturområder er opfyldt.

Det gælder for de undersøgte kriterier (Tabel 1), at der skal kunne svares 'Ja' til dem alle for, at et givent område kan betragtes som værende beskyttet efter IUCN's definition. I vurderingerne vil der også blive set på, hvilke andre typer af beskyttelse, der indgår i området, herunder Natura 2000-udpegninger og §3-beskyttelse, som bidrager til den samlede beskyttelse.

Projektet er gennemført som en desktop-analyse, hvilket vil sige ud fra læsning af de enkelte fredningsafgørelser suppleret med oplysninger fra relevante databaser og hjemmesider. Vi har benyttet de nyeste og mest opdaterede oplysninger.

Danmarks Miljøportal (DMP)⁷ samt Miljøstyrelsens forskellige MiljøGIS-sider⁸ anvendes til at understøtte vurderingerne med en række forskellige overvågningsdata for arealanvendelse, biodiversitet, drikkevandsinteresser, geologi, §3-registreringer m.v.

I det omfang en fredning beskytter særlige værdier indenfor geologi, arkæologi mv., kan der være behov for at indhente ekspertudtalelser enten indenfor projektgruppen eller udenfor, såfremt ekspertisen ikke er i projektgruppen. I dette projekt har to af fredningerne været gennem ekspert-tjek for geologisk værdi, hvilket fremgår af de udfyldte vurderingsark.

For en detaljeret beskrivelse af metoden henvises til 'Rapport om rubricering af danske fredninger i IUCN-kategorier og 'Vurdering af danske beskyttede havområder efter international standard'^{1,6}.

Tildeling af IUCN-forvaltningskategori

Såfremt et område vurderes at opfylde samtlige af IUCN's kriterier for beskyttet natur, tildeles det en forvaltningskategori. IUCN har defineret seks forvaltningskategorier, hvoraf den ene er opdelt i to underkategorier, som det fremgår af Tabel 2. Kategorierne er sidestillede og ikke-hierarkiske. Det vil sige, at én forvaltningskategori ikke er "bedre" end en anden, og man skal ikke gå fra kategori VI gennem kategori V, IV osv. for at komme til kategori I. Den tildelte kategori er alene udtryk for det forvaltningsmål, der bedst beskriver det naturbeskyttede område.

Den forvaltningskategori, som et beskyttet område tildeles, skal gælde for mindst tre fjerdedele af det beskyttede område ("75%-reglen"). Det er også muligt at opdele et område og tildele forskellige kategorier til hvert delområde. I dette projekt var der dog ikke behov for opdeling af de vurderede områder.

Kvalitetssikring

Hver fredning er blevet vurderet af ét medlem af projektgruppen og kvalitetssikret af minimum et andet medlem. Alle projektdeltagere er medlemmer af IUCN's World Commission on Protected Areas (WCPA) og dermed forpligtede til at følge de retningslinjer, som IUCN har udviklet, så der sikres den bedst mulige uvildige faglige rådgivning. Der har ikke været behov for inddragelse af internationale rådgivere under vurderingsprocessen i dette projekt.

⁷ Danmarks Miljøportal. <https://danmarksarealinformation.miljoportal.dk/>

⁸ Miljøstyrelsen. MiljøGIS - data om natur og miljø på webkort. <https://mst.dk/service/miljoegis/>

Forudsætninger

Vurderingerne i dette projekt har taget udgangspunkt i en projektbeskrivelse og en liste med 30 nye fredninger gennemført siden 2018 modtaget fra Miljøstyrelsen.

Forvaltningskategori	Beskrivelse
Ia Naturresevat	Strengt beskyttet naturområde med særligt karakteristiske økosystemer, herunder geologiske eller fysiske forhold og/eller enestående arter. Disse områder forvaltes hovedsageligt med videnskabelige formål og for at sikre helt urørt natur.
Ib Vildmarksområde	Store beskyttede naturområder hvor den naturlige karakter er bevaret. Området er uden permanent eller betydelig beboelse og skal være underlagt fredningsbestemmelser, der sikrer bevarelsen af den vilde natur.
II Nationalpark	Store naturområder, der administreres for beskyttelse af økosystemer og udfoldelse af friluftsliv og aktiviteter, der alle skal have miljømæssige og kulturelle formål.
III Naturmonument	Beskyttede naturområder, der hovedsageligt er forvaltet for bevarelse af specifikke landskabs- eller naturattraktioner. Disse attraktioner er generelt mindre områder med enestående værdi og stor besøgsinteresse.
IV Habitat/artsforvaltningsområde	Beskyttede naturområder forvaltet med henblik på at beskytte særlige arter eller særlige levesteder (habitater). Mange af disse områder vil have brug for en regelmæssig, aktiv indsats for at imødekomme særlige behov for arter eller levesteder, men det er ikke et krav.
V Beskyttet landskab/havskab	Beskyttede naturområder på landjorden eller i havet, hvor samspillet mellem mennesker og naturen over tid har skabt en særlig æstetisk, økologisk og kulturel værdi. Det er ofte steder, som besidder en høj grad af biologisk diversitet, hvorfor sikring af den traditionelle udnyttelse kan være af vital betydning for opretholdelsen og udviklingen af denne type områder.
VI Beskyttet naturområde med ressourceudnyttelse	Større beskyttede naturområder, der overvejende består af naturlige økosystemer. Områderne forvaltes for at sikre langvarig beskyttelse af værdierne, men samtidig tillades, at lokalsamfund kan foretage en bæredygtig udnyttelse af naturen.

Tabel 2. IUCN-forvaltningskategorier for beskyttede naturområder. Oversat og tilpasset til dansk efter IUCN's internationale vejledning⁵.

Vurderinger af 30 fredninger

I projektet er 30 fredninger, gennemført i perioden 2018 til 2023, blevet vurderet i forhold til IUCN's standard for beskyttede naturområder. Fredningerne omfatter både helt nye fredninger og modernisering eller mindre ændringer af ældre fredninger. De fredede områder vurderet i dette projekt fremgår af Tabel 3.

Resultatet af vores analyse er, at 11 fredninger opfylder IUCN's definition for beskyttede områder og dermed kan tildeles en forvaltningskategori. Fem af områderne har fået tildelt IUCN's forvaltningskategori IV, der omfatter habitat- og artsforvaltningsområder. Dette skyldes, at formålet med beskyttelse primært er at fremme naturområderne som levesteder for bestemte habitater og arter. De resterende seks fredninger er vurderet til at tilhøre forvaltningskategori V - beskyttet landskab med baggrund i, at områderne er relativt store og primært forvaltes med henblik på at beskytte et større landskabeligt område, som kan indeholde en mosaik af forskellige naturtyper. Områderne, som er vurderet til forvaltningskategori V, er generelt større end de habitat- og artsforvaltede områder.

Størrelsen af området kan ses reflekteret i måden et givent område forvaltes på, således at store fredninger ofte falder inden for forvaltningskategori V, mens mindre områder falder inden for kategori IV. Undtagelser herfor er fredningerne på Anholt og Orø, som begge er relativt store, hhv. 163 ha og 188 ha. Fredningen på Anholt er dog fordelt på to adskilte arealer, hvor begge er vurderet forvaltet med fokus på naturtyperne, og det samme gælder fredningen på Orø, som omfatter en smal kystnær bræmme langs en stor del af øen som overvejende er af naturtypen strandeng. De to øvrige fredninger inden for forvaltningskategori IV er begge under 25 ha. Fredninger, som er vurderet til forvaltningskategori V, omfatter i dette projekt områder på op til 308 ha, hvor det mindste, 'Revision af Frederikslund Skov', dog kun omfatter et areal på 37 ha. Forvaltningen vurderes hér, at være med det formål at sikre et skovlandskab med høj biodiversitet.

To fredninger, 'Ændring af fredningen af Valbyparken' og 'Omfordeling af arealer vedr. Kokkedal Slot' er afgangsefter, som ophæver fredningen af mindre arealer indenfor respektive fredning. Da de derfor ikke kan betragtes som et fredet område, er de fredninger, som ophævelserne vedrører, efter ønske fra Miljøstyrelsen, blevet vurderet i tillæg til de 30. Listen med de 30 fredninger er derfor suppleret med yderligere to fredninger: Valbyparken og Kokkedal Slot, Sophienholm Kokkedal (markeret med grå i Tabel 3).

I alt blev 19 ud af de 30 fredningsafgørelser vurderet til *ikke* at opfylde IUCN's standard for naturbeskyttede områder. Seks fredninger havde ikke naturbeskyttelse i hovedformålet, heraf var den ene blandt de tilføjede (Valbyparken), og de er derfor ikke vurderet for de øvrige kriterier. Tabel 4 viser hvilke kriterier, der er opfyldt, og hvilke, der ikke er opfyldt, for de 15 fredninger, som af fredningsbestemmelsen kunne vurderes til at have naturbeskyttelsesformål, men som ikke opfylder IUCN's kriterier, heraf er den ene (Kokkedal Slot, Sophienholm Kokkedal) blandt de to tilføjede fredninger.

De kriterier, som de fleste af de 15 fredninger bliver vurderet til ikke at opfylde, er, at de ikke er tilstrækkeligt dedikerede, at forvaltning af området ikke kan dokumenteres, eller at der ikke er et tilstrækkeligt naturindhold. Tabel 4 giver en samlet oversigt over kriterier som opfyldes/ikke opfyldes for de 15 fredninger.

Reg.nr.	Fredningens navn	IUCN kategori	Bemærkning
817900	Anholt - Nordbjerg, Vesterklit og Sønderbjerg	IV	Fredningen beskytter 85% af markant morænelandskab, hvor særligt lysåbne naturtyper søges bevaret sammen med rekreativ oplevelse af området. Resterende del udgøres af sommerhusområde, enkelthuse, campingplads og veje.
821900	Arealer ved Øster Brønderslev kirke	Ingen kategori	Formålet er at bevare kirkeområdets kulturelle, historiske og rekreative værdier.
816500	Bjergene ved Stensballe i Horsens	Ingen kategori	Der er ikke tilstrækkelig natur i det fredede område, og der har ikke kunnet findes en plejeplan, som foreskrevet i fredningen. Beskyttelse af kulturarv er ikke beskrevet.
819800	Botanisk Have i Aarhus	Ingen kategori	Fredningen sigter på at bevare området som en offentlig bypark.
818900	Dalene ved Resenbro	Ingen kategori	Omkring 30% af det fredede område udgøres af en golfbane, landbrugsjord og juletræsplantager, og området kan derfor ikke betragtes som et naturbeskyttet område.
818100	Fladstensdalen	Ingen kategori	Der har ikke kunnet konstateres en forvaltnings- eller plejeplan for området.
816900	Harlev, Skanderborg	Ingen kategori	Der har ikke kunnet fremsøges en forvaltnings- eller plejeplan for de arealer, der ligger uden for Natura 2000-udpegningen.
825600	Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn	Ingen kategori	Fredningen lægger ikke begrænsninger for forsvarsministeriets militære brug eller drift af det beskyttede område, og fredningens bestemmelser træder først i kraft, den dag forsvarrets brug af området ophører.
819600	Kalø Vig ved Rodskov	Ingen kategori	Hovedparten af fredningsområdet består af marker i omdrift, hvilket ikke giver en tilstrækkelig naturbevarelse.
820500	Keldsø	V	Fredningen beskytter et åbent, varieret landskab med enge, moser, overdrev og småsøer og et rigt dyre- og planteliv.
825000	Kirkeskoven og Kirkeengen	IV	Fredningen sikrer beskyttelse af naturtyperne skov og eng i to afgrænsede områder.
818500	Klintebjerg og Fladvandet	Ingen kategori	Omfanget af sommerhusområdet er for stort til, at det samlede område kan betegnes som natur, selvom det resterende område har god naturkvalitet.
821600	Krogens og Hørbylund Møllebække	V	Fredningen beskytter ådale med deres karakteristiske landskab og natur.
818700	Møllebakken - Ærøskøbings markjorde	Ingen kategori	Fredningens hovedformål er at sikre indsigten til den historiske bygrænse og udsigten fra middelalderbyen over fredningsområdet til møllen. Fredningen vil fastholde arealet som et åbent kulturlandskab med fortsat mulighed for almindelig landbrugsdrift. Hovedformålet er dermed ikke naturbevarelse men sikring af udsigt.
823100	Odense Ådal - 6 kolonihaver	Ingen kategori	Fredningen udgøres af seks kolonihaveforeninger uden særligt naturindhold.
819500	Omfordeling af arealer vedr. Kokkedal Slot	Ingen kategori	Fredningen indebærer ikke fredning af nye arealer, der kan vurderes.
821200	Orø's marine forland	IV	Området sikrer bevarelse af det marine forlands naturtyper, hovedsagelig strandenge med kerneområde for arten mygblomst samt sikrer og forbedrer yngle- og rasteområderne for grønbroget tudse. Øer og holme sikrer forstyrrelsesfrie yngleområder for kystfugle.

Reg.nr.	Fredningens navn	IUCN kategori	Bemærkning
822900	Præstesø, Laanshøj og del af Søndersø	V	Fredningen beskytter et varieret landskab med en mosaik af naturtyper, vekslede fra plejekrævende eng- og overdrevsarealer til mere vild skræntnatur, skovbrømmer og friholdte søarealer.
824500	Revision af Farumgård Park	Ingen kategori	Formålet med fredningen er at bevare ejendommens karakter og sikre offentlighedens ret til færdsel gennem parken.
824900	Revision af Frederikslund skov	V	Fredningen beskytter et skovlandskab med en høj biodiversitet, som viser et samspil mellem mennesker og natur.
822000	Skamlingsbanken	V	Fredningen omfatter et bakket landskabsområde med naturværdier knyttet især til overdrev, eng og skov samt kulturhistoriske værdier.
823200	Skanseparken og Østre Anlæg	Ingen kategori	Fredningens bestemmelser om naturbevarelse er ikke tilstrækkelige.
824700	Sohngårdsholmparken og Den Gamle Golfbane	Ingen kategori	Store dele af området har parkkarakter eller udgør rekreative anlæg. Området udnyttes intensivt til rekreative formål, hvilket ikke er i overensstemmelse med naturbeskyttelse.
820200	Stevns Klint	Ingen kategori	Retten i Roskilde har kendt fredningen af Stevns Klint ugyldig. Dommen er anket til Østre Landsret. Da det er uvist, om fredningen vil blive ophævet af landsretten, er en tidsubegrænset beskyttelse ikke sikret.
819900	Supplerende fredning af et areal i Store Åmose	IV	Fredningens bestemmelser sikrer bevarelse af et moseområde, som samtidig udgør et unikt arkiv for detaljerede studier af klima-, flora-, fauna- og kulturhistorien de sidste 15.000 år.
821700	Torsø ved Vandfaldsmøller	Ingen kategori	Der har ikke kunnet konstateres en plejeplan for området eller anden dokumentation for at den nødvendige naturpleje gennemføres.
823400	Tverstedes Grønne Front	V	Fredningen sikrer bevarelsen af et varieret klitlandskab.
820000	Tømmerup Bakker	Ingen kategori	Det fredede areal udgør ca. 30% landbrugsjord (marker i omdrift), som ikke har krav om naturgenopretning. Desuden er issøbakkerne ikke intakte og fuldt omfattet af fredningen.
824400	Vandtårnsbakken	IV	Fredningen omhandler primært beskyttelse af naturtypen overdrev, der kræver kontinuerlig naturpleje.
823000	Ændring af fredningen af Valbyparken	Ingen kategori	Der er tale om en affredning (tillægskendelse til fredningen af Valbyparken) af et mindre areal indenfor fredningen Valbyparken (fredningsnummer 399500) langs Tudsemindevej
399500	Valbyparken	Ingen kategori	Formålet med fredningen er at bevare området som et rekreativt grønt område og drive det som en park. Parken skal være åben med adgang for offentligheden, og almenhedens adgang til rekreativ udnyttelse skal sikres. Der er ikke naturbeskyttelse i formålet for fredningen af parken.
654200	Kokkedal Slot, Sophienberg Kokkedal	Ingen kategori	Halvdelen af det fredede område udgøres af en golfbane, hvilket ikke er foreneligt med naturbevarelse.

Tabel 3. Oversigt over vurderede fredninger. Forvaltningskategori er angivet for de af fredningerne, som blev vurderet til at opfylde IUCN's kriterier for naturbeskyttet område. De to fredninger markeret med grå blev vurderet i tillæg til to fredninger, som reelt var affredninger af mindre arealer - se tekst side 10.

Af Tabel 4 fremgår det, at i alt 11 af fredningerne vurderes til ikke at opfylde to eller flere kriterier. Én fredning opfylder ikke seks kriterier, mens fire fredninger udelukkende mangler at opfylde ét kriterie. Tre af dem mangler at opfylde krav om forvaltning (kriterie 4) som det eneste kriterie, der ikke er opfyldt. Det gælder 'Torsø ved Vandfaldsmøller', 'Fladstensdalen' og 'Harlev, Skanderborg', hvilket skyldes, at der ikke har kunnet fremsøges en plejeplan eller anden dokumentation for, at den nødvendige naturpleje gennemføres. Fredningen Stevns Klint mangler at opfylde krav om langtidsbeskyttelse. Det skyldes, at fredningen er under behandling af Østre Landsret og derfor ikke kan vurderes ift. langtidsbeskyttelse, før der er faldet dom i sagen.

De kriterier, som oftest mangler at blive opfyldt, er, at fredningens bestemmelser ikke er tilstrækkeligt dedikerede (11 fredninger), at der ikke er et tilstrækkeligt naturindhold (10 fredninger) og at der ikke kan fremsøges dokumentation for at området forvaltes, eksempelvis ved en plejeplan (8 fredninger).

Fredningens navn	Kriterie								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Bjergene ved Stensballe i Horsens	J	J	N	N	J	J	N	J	N
Botanisk Have i Aarhus	J	J	N	N	J	J	N	N	N
Dalene ved Resenbro	J	J	N	N	J	J	N	N	J
Fladstensdalen	J	J	J	N	J	J	J	J	J
Harlev, Skanderborg	J	J	J	N	J	J	J	J	J
Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn	J	J	N	J	J	N	J	J	J
Kalø Vig ved Rodskov	J	N	N	N	J	J	N	J	J
Klintebjerg og Fladvandet	J	J	N	J	J	J	N	N	J
Odense Ådal - 6 kolonihaver	J	N	N	N	J	J	N	N	N
Skanseparken og Østre Anlæg	J	J	N	J	J	J	N	N	N
Sohngårdsholmparken og Den Gamle Golfbane	J	N	N	J	J	J	N	N	N
Stevns Klint	J	J	J	J	J	N	J	J	J
Torsø ved Vandfaldsmøller	J	J	J	N	J	J	J	J	J
Tømmerup Bakker	J	j	N	J	J	J	N	J	J
Kokkedal Slot, Sophienberg Kokkedal	J	J	N	J	J	J	N	N	J

Tabel 4. Fredninger som blev vurderet til ikke at opfylde IUCN's standard opgjort efter hvilke kriterier der ikke er blevet opfyldt (N = Nej, opfylder ikke kriterium, J = Ja, opfylder kriterium).

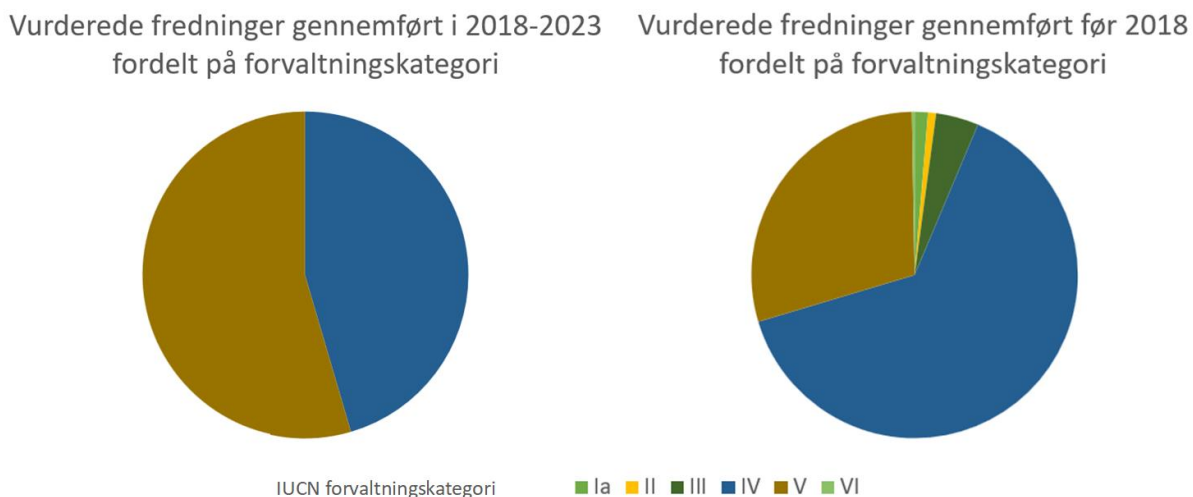
Kriterierne er jf. Tabel 1: 1. Klart afgrænset geografisk område. 2. Anerkendt som beskyttet. 3. Dedikeret ifølge bestemmelser for området. 4. Forvaltet via plejeplaner, driftsplaner eller på anden vis. 5. Baseret på lovgivning eller andre effektive midler. 6. Opnåelse af langsigtet beskyttelse. 7. Natur findes i området. 8. Forbundne økosystemtjenester er i overensstemmelse med beskyttelse. 9. Beskyttelse af kulturarv harmonerer med naturbeskyttelse. Fredning i række markeret med grå, er en af de to tilføjede fredninger - se tekst.

Konklusion og perspektivering

I alt 11 fredninger gennemført siden 2018 opfylder IUCN's kriterier for naturbeskyttet område. De fem områder kan henføres til forvaltningskategori IV Habitat-/artsforvaltningsområde og de øvrige seks til kategori V Beskyttet landskab.

Projektets udfyldte vurderingsskemaer, som medfølger rapporten som pdf-filer, giver et detaljeret indblik i vurderingerne af de enkelte fredninger. Skemaerne kan bidrage til at vurdere, hvilke fredninger der kan løftes til at opfylde IUCN's standard for beskyttet område. Det er f.eks. muligt, at nogle af fredningerne ville kunne opfylde kriterierne, hvis der efter kontakt med forvaltningsmyndigheden kunne fremskaffes en plejeplan eller anden dokumentation for, at områderne forvaltes. Andre har et andet sigte end naturbeskyttelse, f.eks. bevarelse af område som bypark (f.eks. Botanisk Have i Aarhus). Andre fredninger indeholder for store arealer, der ikke kan betegnes som natur, f.eks. sommerhusområder som i fredningen Klintebjerg og Fladvandet.

Sammenlignes resultaterne fra indeværende projekt med de resultater, som blev opnået i 2018, ses det, at hvor 22% af de vurderede fredninger opnåede en IUCN forvaltningskategori i 2018, er det for de fredninger der er gennemført i perioden 2018-2023, 37% af fredningerne der opnår en forvaltningskategori. Det skal holdes op mod, at undersøgelsen i 2018 omfattede fredninger, som strakte tilbage til 1917, hvor de første fredninger kom til. I en del ældre fredninger er der ikke en tydelig angivelse af formål, hvilket senere er kommet ind som et lovkrav, ligesom stillingtagen til behov for naturpleje ofte mangler. Desuden kunne private, mod bekræftelse af et fredningsnavn frem til 1970, få fredet deres ejendom ofte med ret få og utilstrækkelige bestemmelser. Andre fredninger med lavt naturindhold skyldes, at fredninger før 1970 var et af de få, hvis ikke det eneste, instrument til at forhindre uønskede ændringer i landzonen.

Figur 1. Fredningernes fordeling efter IUCN's forvaltningskategorier i dette projekt (tv) og i undersøgelsen fra 2018 (th).

Figur 1 illustrerer fordelingen af forvaltningskategorier for de fredninger, som blev vurderet til at opfylde IUCN's standard i henholdsvis undersøgelsen fra 2018 og i dette projekt. I 2023-undersøgelsen er 45% vurderet til kategori V Habitat-/artsforvaltningsområder og 55% til kategori V Beskyttede landskaber. I 2018 var fordelingen af de to kategorier på respektive 64% og 29%, mens 7% falder i andre kategorier. Denne udvikling mod en højere andel af kategori V-områder er muligvis

et udtryk for en tendens i de senere år, med større fredninger, der dækker sammenhængende landskaber, modsat kategori IV, der mest omfatter mindre områder, som er afhængig af pleje af specifikke naturtyper eller arter. Der er dog ikke så store fredninger, at de kunne komme i kategori II Nationalparker, der som oftest omfatter større økosystemer. Dette kan blandt andet bero på, at der ikke er nye fredningsbekendtgørelser ved Miljøministeriet, omfattende arealer på statslige arealer eller søterritoriet.

Der er, som det fremgår af Tabel 4, otte fredninger, hvor vi ved søgning på kommunernes hjemmesider og lignende, ikke har kunnet finde dokumentation for, at områderne bliver forvaltet. Det kan ikke udelukkes, at enkelte fredninger, der ikke opfylder kriteriet 'forvaltet', kunne vurderes som beskyttede efter IUCN's standard, hvis der blev foretaget en direkte henvendelse til den berørte kommune. Det ville være ideelt, hvis alle kommuner ville gøre plejeplaner mv. tilgængelige, enten på deres hjemmeside, eller på en central database eller lignende. I 2023-undersøgelsen er der i alt tre fredninger, der vurderes til ikke at opfylde IUCN's standard alene grundet manglende dokumentation for forvaltning.